

RESPUBLIKOS PREZIDENTO
VALDO ADAMKAUS

METINIS
PRANEŠIMAS

1999

Pone Seimo Pirmininke,
Didžiai gerbiamas Lietuvos Respublikos Seime,
Piliētės ir piliečiai,

Šiandien kreipiuosi į Jus, norėdamas aptarti tautos gyvenimo rūpesčius, jos raidos uždavinius, kuriems, mano įsitikinimu, reikia bendro mūsų dėmesio ir bendro darbo.

Pradėjome dešimtuosius laisvės metus. Pagrįstai galime džiaugtis nepriklausomybės ir demokratijos laimėjimais. Minties, judėjimo laisvė, savarankiško verslo ir ūkininkavimo galimybės, nevaržoma kultūros kūryba, nepriklausoma žiniasklaida — tai reikšmingi veikiančios demokratijos požymiai. Lietuvos tikrovė iš tiesų tapo veikiama piliečių valios.

Ir vis dėlto — **ar visas laisvės teikiamas galimybes mes, kaip nepriklausomos valstybės piliečiai, įstengiame išnaudoti? Ar visas laisvės keliamas prievoles mes, kaip savarankiška, už savo likimą atsakinga tauta, pajėgiame atlikti?**

Neatsitiktinai kalbu apie tautą — piliečių bendriją. Su nerimu klausiu: **ar atvirame dabarties pasaulyje gebėsime išlikti kaip visuomenė, siejama bendrų vertybių, idealų ir lūkesčių?** Ryžtuosi atsakyti: taip. Taip, jei mus šiandien jungs ne tik bendra praeitis, bet ir bendros ateities vizija, bendros ateities kūryba. Taip, jei gebėsime remtis istorija, kurdami šiuolaikines Lietuvos gyvenimo formas, bet neliksime istorijos įkalinti tarp praeties baimių ir prietarų. Taip, jei išmoksime derinti asmeninius ir grupių interesus su bendrais tautos siekais, jei išsaugosime gyvą pilietinio solidarumo dvasią.

Prieš metus buvau išrinktas Lietuvos valstybės vadovu, piliečių daugumai pritarus pamatinėms mano programos nuostatomis. Jos itin glausios: **laisvas žmogus, atvira visuomenė, stipri valstybė.** Šios nuostatos žymi mano siūlomą tėvynės projekciją, galimą Lietuvos kelią. Jo **centre pirmiausia matau savarankišką, iniciatyvų žmogų.** Žmogų, kuriam tarnauja valstybė, gindama jo teises, sudarydama sąlygas visapusiškai išskleisti asmeninius gabumus, siekius, pašaukimą. Beje, tokia samprata Lietuvoje remiasi sena tradicija. Pasak XVI-ojo amžiaus Vilniaus teisininko Andriaus Volano, „valstybė neturi jokio kilnesnio, jokio naudingesnio siekio už laisvę“, ji — „bendrosios laisvės saugotoja“.

Lietuvos piliečių bendriją įsivaizduoju kaip atvirą visuomenę, kurioje nėra tiesos monopolio ir vieno politinės galios centro. Kurioje jokia grupė ar partija negali tapatintis su visa tauta ir kalbėti jos vardu. Tai savivaldi visuomenė, suvokianti valstybę kaip savo pačios valios išraišką, kaip savo kūrybos rezultatą, kaip piliečių santarą.

Stipri šiuolaikinė valstybė — tai ne stipri valdžia. Tikroji alies stiprybė remiasi ne valdžios prislėgtų žmonių paklusnumu, bet **privacia piliečių iniciatyva**, jų susitarimu, gebėjimu derinti skirtingus interesus, įsipareigoti bendram labui. Stipri yra valstybė, kurioje nuosekliai įgyvendintas valdžių atskyrimo principas. Kurios piliečiai skiria savo jėgomis nuolat kuriamą valstybę nuo išsirinktos valdžios. Valdžia — laikina, valstybė — ilgaamžė. Pasakysiu dar daugiau: ilgaamžė yra ir gali būti tik tokia valstybė, kurios valdžia suvokia savo laikinumą ir netapatina savęs su valstybe.

Šiuolaikinės valstybės galia priklauso nuo ūkinio žmonių pajėgumo, nuo jų mokėjimo savarankiškai verstis. Valstybei piliečiai turėtų patikėti tik tas veiklos sritis, kurių problemų patys ar susibūrę į bendraminčių grupes nepajėgia išspręsti. Tik tai, ir nieko daugiau.

Pilietinė visuomenė ir moderni teisinė valstybė. Tokios Lietuvos vizijos įgyvendinimas — pagrindinis mano tikslas. Jam siekti pirmaisiais savo kadencijos metais ieškojau talkininkų tarp Jūsų, gerbiamieji Seimo ir Vyriausybės nariai, tarp valstybės tarnautojų, tarp piliečių. Visiems esu dėkingas už supratimą ir paramą. Supratimo tikiuosi ir šiandien keliamiems klausimams.

Pradėjęs savo kadenciją, inicijavau Vyriausybės reformą, skatinau nuosekliai modernizuoti valstybę ir jos valdymą. Lankydamasis ministerijose, susitikęs su savivaldybių merais, aiškinausi, ar pajėgia dabartinės valdžios institucijos efektyviai tarnauti visuomenei. Mano patirtis, be kai kurių išimčių, nebuvo itin maloni. **Toli pažengėme, formuodami valdininkų valdžios valstybę. Bet mažai nuveikėme, kurdami šiuolaikišką, kvalifikuotą, piliečių ir tautos interesams jautrią valstybės tarnybą.**

Manau, kad Lietuvos piliečiai norėtų ir turėtų aiškiai žinoti, už ką konkrečiai atsako, kokias konkrečias problemas sprendžia dabartinės valdžios institucijos. Kokias kuruojamų sričių plėtros strategijas jos siūlo ir įgyvendina? Kaip šios strategijos jungiasi į bendrą Lietuvos viziją? Deja, šie klausimai dažnai lieka neaiškūs ne tik visuomenei, bet ir mums, jos išrinktiesiems atstovams.

Jau kelintus metus vykdoma savivaldos reforma dar nepasiekė savo tikslo — nepriartino sprendimų priėmimo prie vietos žmonių, nepadėjo susikurti savarankiškomis vietos bendruomenėms. Tarp valdžios ir piliečių išlieka nomenklatūrai būdingas atotrūkis. Jį nuolat primena ir tūkstančiai man adresuotų laiškų. Juose matau neviltį žmonių, atsimušusių į storą naujojo, lietuviškojo, biurokratizmo sieną. Tai rimta visuomenės gyvenimo problema, kurios sprendimo negalime atidėlioti. **Realios savivaldos stygius iandien tampa rimtu kliuviniu pilietinės visuomenės raidai.** Juk piliečių pasitikėjimas valstybe tiesiogiai priklauso nuo pasitikėjimo vietos valdžia. Taigi - nuo vietos valdžios galių spręsti žmonių problemas.

Tad kviečiu Vyriausybę baigti rengti dar pernai pažadėtą Vietos savivaldos plėtros programą ir imti konkrečiai ją įgyvendinti. Esu įsitikinęs, kad savivaldos galių išplėtimas dabar yra kur kas svarbesnis uždavinys, nei Vyriausybės siūlomas naujas administracinis krašto perskirstymas. Pirmiausia **sukurkime veikiančią savivaldą**, ir tik paskui braižykime naujas savivaldybių ribas. Savivalda Lietuvoje niekad netaps tikra be žemės ir kitos nuosavybės, be savarankiškų savivaldybių biudžetų. Manau, kad biudžeto klausimais Vyriausybė nedelsdama turėtų pradėti dalykišką dialogą su Lietuvos savivaldybių asociacija. Siūlau rimtai pasvarstyti: gal prasmingiau ne savivaldybių skaičių didinti, bet **išplėsti seniūnijų galias**? Ar žmonėms nebūtų patogiau, jei kasdienės savo problemas galėtų spręsti padedami čia pat esančios seniūnijos?

Taip pat manau, kad būtina iš esmės **peržiūrėti apskričių funkcijas**. Beveik keturis tūkstančius tarnautojų turintis ir dešimtis milijonų kainuojantis administracinis darinys yra prasmingas tik tiek, kiek sugeba perimti centrinės valdžios pareigų. **Neleistina, kad apskritys augtų prisiimdamos ar dubliuodamos savivaldybių funkcijas**. Taip, deja, realiai yra nutikę šiandien.

Drįstu priminti ir Jums, gerbiamieji Seimo nariai, kad lig šiolei tebėra neratifikuota dar 1996 metais pasirašyta Europos vietos savivaldos chartija. Ją patvirtinę, suteiktumėte tolesnei krašto savivaldos raidai itin reikalingą europinę dimensiją.

Savivaldos plėtrą šiandien turėtų lydėti **nuoseklus valstybės valdymo, vie ojo administravimo pertvarkymas**. Jis būtinas, kad galėtume įgyvendinti kol kas menkai veikiančią Konstitucijos nuostatą: **valstybės institucijos turi tarnauti piliečiams**. Nors jau penkerius metus dirba Valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerija, reformos darbai išlieka fragmentiški. Jiems stinga aiškios koncepcijos, apibrėžtos strateginės krypties.

Tačiau steigiama vis naujų valstybinių institucijų, nors jų funkcijos paprastai supainiotos, menkai koordinuotos, o neretai — ir abejotino reikalingumo. Žmogus pasmerktas su savo rūpesčiais klaidžioti tarp gaušybės nuo sovietinių laikų išlikusių ir naujai sukurtų įstaigų, nebesuvokdamas, iš kur kokią pažymą gauti ir kur ją nunešti. Tai piliečio savigarbą žeidžianti padėtis. **Būtina kuo greičiau sustabdyti valdžios galių augimo procesą.**

Manau, kad iš esmės reikia peržiūrėti inspekcijų, kitų kontrolės tarnybų, ministerijų ir žinybų funkcijas — jas susisteminti, suderinti ir ryžtingai atsisakyti demokratinei valstybei nebūdingos, piliečių savarankiškumą varžančios valdžios institucijų veiklos. Valdymo reforma valstybės reikalų tvarkymą turi išvaduoti nuo sovietinės galvosenos ir elgsenos, nuo nomenklatūros šešėlių. Piliečiams valdžios institucijų darbas privalo tapti atviras ir perregimas. Jų sprendimai — aiškūs, su visuomene derinami ir viešai argumentuojami.

Jau dabar valstybės tarnybos turėtų orientuotis į bręstančią informacinę visuomenę ir padėti jai augti. Deja, viešojo administravimo srityje naujosios informacinės technologijos, galinčios padaryti valdžios darbą gerokai efektyvesnį, diegiamos itin vangiai, be aiškaus strateginio plano. **Iki šiolei nesame sukūrę ir valstybės tarnautojų tęstinio kvalifikacijos tobulinimo sistemas.** Be šių konkrečių darbų Vyriausybės ilgai rengtas Valstybės tarnybos įstatymo projektas tėra formalus problemos sprendimas. Ar esame tikri, kad, Seimui priėmus esamą šio įstatymo variantą, nesusiformuos uždara valdininkų kasta?

Tad grįžtu prie jau išsakytos nuomonės: **iandien mums reikia valstybės modernizavimo strategijos.** Gal tokią strategiją parengti ir jos įgyvendinimą koordinuoti galėtų Vyriausybės siūloma įsteigti Viešojo valdymo reformos taryba? Tačiau jos darbo sėkmė įmanoma tik tuo atveju, jei taryba bus sudaryta demokratiškai, jei turės visuomenės ir politinių partijų pasitikėjimą, jei nuosekliai remsis pilietinės visuomenės idėja ir modernios Lietuvos vizija.

*M*anau, kad siekis stiprinti pilietinę visuomenę yra ir konstruktyvaus Seimo, Prezidento bei Vyriausybės bendradarbiavimo pagrindas. Šiandien talkos ypač reikia **įstatymų leidybai**. Įstatymais kuriame naują visuomenės gyvenimo tvarką, naujus žmonių santykius. Tad jų leidybai būtinas išskirtinis mūsų dėmesys. Konstitucijos man skirta nelengva pareiga: pasirašyti ir skelbti Jūsų, gerbiamieji Seimo nariai, priimtus įstatymus. Tai darau, kaskart jausdamas didžiulę atsakomybę už jų kokybę, už realų poveikį kiekvieno žmogaus gyvenimui. Deja, net abejojdamas įstatymo konstitucingumu, neturiu teisės kreiptis į Konstitucinę Teismą.

Ne vieną įstatymą pasirašiau, nebūdamas tvirtai įsitikinęs jo reikalingumu. Tad neatsitiktinai vos pradėjęs savo kadenciją, Seimui ir Vyriausybei pasiūliau sudaryti bendrą darbo grupę įstatymų rengimo principams ir tvarkai nustatyti. Tačiau tuomet nebuvau išgirstas. Šįkart noriu pasveikinti Seimą, neseniai priėmusį naują Statutą ir apsisprendusį taikyti viešo įstatymų svarstymo praktiką. Neabejoju, kad ji padės rasti geresnės kokybės teisės aktams. Ir vis dėlto manau, kad vien šia praktika, tobulinant įstatymų leidybą, nederėtų apsiriboti.

Šiandien būtini vieningi, teisinės valstybės dvasią atitinkantys įstatymų rengimo principai, kurių laikytis įsipareigotų visi įstatymų rengėjai ir leidėjai. Mūsų ruošiami ir priimami teisės aktai privalo nuosekliai ginti žmogaus teises, vienodai traktuoti visus piliečius ir juridinius asmenis, nekurti privilegijų vieniems kitų sąskaita. Jie neturi prasilenkti su gyvenimo logika, prievartauti natūralios gyvenimo sankloDOS. Jie privalo būti pastovūs, orientuoti į ateitį, o ne keičiami pagal dienos politinę konjunktūrą ar siaurus grupių interesus. Įstatymai neturi prieštarauti vienas kitam, o jų visuma privalėtų sudaryti darnią sistemą.

Nuoširdžiai pritariu viešai išsakytai Seimo Pirmininko nuomonei: mūsų įstatymai labai dažnai nėra aiškūs ir visiems suprantami. Nemažos dalies įstatyminių nuostatų nesuvokia ne tik dauguma žmonių, bet ir valstybės tarnautojai bei specialistai, įstatymus taikantys kasdienėje praktikoje. Net ir specialistams sunku sekti visas įstatymų pataisas bei neretai prieštarigus jų išaiškinimus. Vis dar esama nuostatų, galiojančių atgaline data ir dėl to skaudžiai pažeidžiančių žmonių interesus.

Šia proga noriu priminti, kad Konstitucija kiekvienam piliečiui garantuoja peticijos teisę. Tačiau ligi šiolei Seimas nėra priėmęs įstatymo, kuris nustatytų šios teisės įgyvendinimo tvarką, išaiškintų, kaip piliečiai su pareiškimais bei skundais turėtų kreiptis į valdžios institucijas. Kaip valdžia šiuos skundus privalėtų išnagrinėti ir į juos atsakyti. Kol kas didelė dalis piliečių laiškų keliauja iš vienos žinybos į kitą, nesulaukdamas nei argumentuotų atsakymų, nei reikalingų veiksmų.

Todėl vėlei grįžtu prie siūlymo, kurį Seimo ir Vyriausybės vadovams išdėsdčiau prieš metus: **sudarykime bendrą darbo grupę įstatymų rengimo tvarkai tobulinti — įtvirtinkime Lietuvoje kokybiškai naują, demokratinės valstybės principus ir pilietinės visuomenės poreikius atitinkančią įstatymų leidybos tradiciją.**

*M*ūsų kuriama teisinė Lietuvos valstybė turi užtikrinti savo piliečiams, kad jų gyvenimas nuosekliai bus grindžiamas teisėtumo ir teisingumo principais. Šiam tikslui be jokių išlygų privalo tarnauti krašto **teismų sistema**. Ją stiprinti laikau tiesiogine savo pareiga. Manau, kad Prezidentas turi būti patikimas teismų nepriklausomybės garantas, netoleruojantis nė mažiausio valdžios institucijų kišimosi į teismų darbą.

Kelia nerimą tai, kad šiandien teismais pasitiki tik apie 20 nuošimčių šalies piliečių. To nepasitikėjimo priežastys — neefektyvus teismų darbas, neretai vilkinami ir abejonių keliantys teisėjų sprendimai. Dvejus ir trejus metus besitęsiantys bylų nagrinėjimai neleistinai pažeidžia žmonių teises. Kaip pagerinti teismų darbą, ne kartą svarsčiau su įvairių lygių teisėjais, teisingumo ministru.

Manau, kad teismų sistemą bent iš dalies įmanoma patobulinti keliant teisėjams pačius aukščiausius moralinius ir profesinius reikalavimus, užtikrinant realią teismų darbo nepriklausomybę. Pernai ilgokai raginau Vyriausybę baigti formuoti Teismų departamentą. Regis, būsime nemažai praradę per tuos dvejus metus, kai departamentas veikė be vadovo, negalėdamas atlikti visų jam skirtų priedermių. Kita vertus, teisėjų darbo priežiūros aktyviau privalo imtis ir teismų pirmininkai bei aukštesnės instancijos teismai.

Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą kviesčiau kur kas daugiau dėmesio skirti vieningos teismų praktikos formavimui. Ji itin reikalinga, kai dabartiniame senų ir naujų įstatymų labirinte pasiklysta net teisės specialistai. Ne mažiau svarbu užlopyti akivaizdžias procesinių įstatymų spragas: jas įveikus, kur kas sparčiau būtų nagrinėjamos nesudėtingos bylos. Šiandien nuoširdžiai dėkoju teisėjams, atsiuntusiems Prezidentūrai šių įstatymų pataisų. Jos jau apibendrintos. Netrukus pateiksiu jas Seimui svarstyti.

Kartu tikiuosi, kad Jūs, gerbiamieji Seimo ir Vyriausybės nariai, bendromis pastangomis paspartinsite gerokai užsitęsusių naujų kodifikuotų teisės aktų: Baudžiamojo proceso kodekso, Baudžiamojo kodekso, Civilinio proceso kodekso, Darbo kodekso rengimą ir priėmimą. Manau, kad dirbdami kartu pajėgsime artimiausiu metu sukurti efektyvią administracinių teismų sistemą. Šios naujos sistemos vaidmuo bendroje Lietuvos teismų sąrangoje ypatingas. Administraciniai teismai, tirsiantys piliečių skundus dėl pareigūnų ir valstybės institucijų veiksmų, turėtų iš esmės sustiprinti žmogaus teisių apsaugą, padaryti mūsų gyvenimą civilizuotesnį.

Tikiu, kad ateityje sėkmingos socialinės ir ūkio reformos iš esmės sutvirtins ilgalaikį mūsų valstybės ir visuomenės saugumą. Šiandien jį stiprinti privalėtų **teisėsaugos sistema**. Nors ir keitėsi vidaus reikalų ministrai bei aukšti ministerijos pareigūnai, Vyriausybė neįstengė esmingiau pagerinti teisėsaugos institucijų darbo. Kunigo Ričardo Mikutavičiaus nužudymo bylos tyrimas, itin vangus nuostolingo elektros tiekimo Baltarusijai aiškinimasis visuomenei atskleidė rimtų prokuratūros ir policijos darbo trūkumų. Lietuvos teisėsaugoje esama nusikalstamo aplaidumo. Labai stinga visų su nusikalstamumu kovojančių institucijų veiklos koordinavimo, jų konstruktyvaus bendradarbiavimo. Žmonėms kyla įtarimų, ar šios institucijos pajėgia dirbti savarankiškai, nepataikaudamos politinei konjunktūrai.

Kovodama su nusikalstamumu mūsų teisėsauga toli gražu neišnaudoja visų įstatymų duotų galimybių. Juk tik „smulkioms žuvims“ išdrįstama pritaikyti Organizuoto nusikalstamumo užkardymo įstatymą. **Pernelyg atsainiai šiandien valdžios institucijos žvelgia į galimus korupcijos atvejus.** Jos privalėtų nuosekliai kurti nekorupcinę ūkinio bei politinio gyvenimo aplinką. Tai įmanoma padaryti tik mažinant valdininkų galias ir nustatant griežtas bei aiškias jų veikimo taisykles. **Tačiau rimta Lietuvos problema tampa nesugebėjimas ar nenorėjimas atskirti vieną nuo kitos politiką ir kovą su korupcija.** Triukšminga „energetikos istorija“ šią skaudžią tiesą iškėlė viešumon. Nepaisydamas kilusių politinių įtampų, ir toliau raginu stabdyti korupcijos plitimą ir šalinti ją iš valstybės įstaigų. Nes korupcija griaua visuomenės ūkinę gerovę, pakerta piliečių pasitikėjimą demokratine valstybės santvarka, stabdo mūsų jungimąsi į Vakarų ekonominę ir kultūrinę erdvę.

Manau, kad galimai korupcijai kelią turėtų užkirsti ne tik savarankiškos Valstybės kontrolės, Generalinės prokuratūros, Specialiųjų tyrimų tarnybos institucijos, bet ir Lietuvoje atidaryta „Tarptautinio skaidrumo“ („Transparency International“) organizacijos atstovybė. Beje, dar pernai esu pakvietęs Jungtinių Amerikos Valstijų vyriausybę įsteigti Vilniuje Federalinio tyrimų biuro padalinį. Jo veikla padėtų gerokai patobulinti Lietuvos teisėsaugos darbuotojų kvalifikaciją.

Būtinasis laisvo visuomenės gyvenimo pamatas — ūkinis piliečių savarankiškumas. Ne valstybės išlaikomi, bet privačiai besiverčiantys žmonės sudaro šiuolaikinės visuomenės stuburą. Be jo tvirtumo neįmanoma ir viso krašto ūkinė galia.

Ūkinės veiklos galimybės per nepriklausomybės metus gerokai išaugo. Nemaža dalis žmonių ėmėsi privataus verslo, savarankiško ūkininkavimo. Iš esmės jų pastangų dėka sustiprėjo Lietuvos ūkis. Jo plėtrą šandien liudija teigiami makroekonominiai rodikliai: auga bendrasis vidaus produktas, daugėja užsienio investicijų. Net veikiama Rusijos krizės Lietuvos kapitalo rinka išvengė tragiškų nuostolių. Sugebėjome išsaugoti stiprų litą. Taigi pasitvirtino prieš penkerius metus pasirinktas Valiutų valdybos modelis. Šandien be išlygų remiu Lietuvos banko pastangas ir toliau laikytis griežtos pinigų politikos — nenuvertinus lito laipsniškai susieti jį su Europos valiuta. Tiesa, kad išvengtume grėsmės litui, jau šandien turėtume rūpintis valstybės skola bei didžiausių valstybinių įmonių finansine padėtimi.

Apskritai, dabartinei Lietuvos ūkio politikai derėtų vengti perdėtai optimistinių tikrovės užkalbėjimų. **Turime blaiviai pažvelgti į iškilusias ūkio raidos problemas, jas atvirai įvardyti ir ieškoti efektyvių sprendimų.** Biudžeto išlaidos pastaruoju metu kasmet didėjo gerokai daugiau, negu augo ūkis. Taigi valdžia ima gyventi ne pagal šalies ūkio išgales.

Šito pasekmės — laiku nesurenkamas šiųmetinis valstybės biudžetas, didėjančios „Sodros“ skolos, vėluojančios pensijos. Taigi — badauti priversti vieniši senyvo amžiaus žmonės. Kita vertus, apie pusė Lietuvos įmonių šandien dirba nuostolingai. Dalis jų mėnesiais neatsiskaito su darbininkais. Žemės ūkio įmonės pusmečiais negražina skolų žemdirbiams. Gerokai oktelėjo bedarbystės lygis.

Tačiau ar per šį laiką bent kiek pagerėjo privataus verslo sąlygos? Jomis susitikimuose bei man skirtuose laiškuose pagrįstai skundžiasi smulkaus ir vidutinio verslo ėmėsi žmonės. Esu įsitikinęs, kad Lietuvos piliečiai nestokoja iniciatyvos. Jie žino, ką gaminti ir kaip parduoti. Telieka jiems netrukdyti.

Juo labiau kad pati valstybė per šiuos metus ūkininkavo ypač nesėkmingai. „Lietuvos energijos“, „Lietuvos geležinkelių“, „Mažeikių naftos“ skolas netrukus pajus visi krašto piliečiai. **Didžiulių nuostolių patyrėme, nesugebėdami efektyviai tvarkyti šalies energetikos ūkio, delsdami jį pertvarkyti.** Iš viso Lietuvos energetikos sistema dirba nuostolingai. Nepradėti tiesti elektros tinklai į Vakarų. Be jokių atsiskaitymo garantijų tiekama energija Baltarusijai. Taigi dotuojame kaimyninės šalies ūkį. O Ignalinos atominės jėgainės uždarymo fondas nėra nepradėtas kaupti. Ligi šiol Seimo **nepatvirtinta Lietuvos energetikos strategija.** Kviesčiau į ją sutelkti dėmesį kaip į nacionalinės svarbos dokumentą, turintį nustatyti racionalaus energetikos ūkio tvarkymo taisykles.

Esamų ūkinių sunkumų akivaizdoje kraštui reikia gerai apgalvotos, aiškiais principais pagrįstos ekonomikos plėtros politikos. Manau, kad pagrindinis jos uždavinys — ūkinio gyvenimo išvalstybinimas. **Šiuolaikinė valstybė turėtų atsisakyti jai nebūdingų tiesioginio ūkininkavimo funkcijų ir mažiau kištis į privačių įmonių veiklą.**

Jos paskirtis — užtikrinti žmonėms kuo palankesnes ūkinės veiklos sąlygas, teisingą ir atvirą konkurenciją, laisvą prekių bei kapitalo judėjimą. Todėl šiandien derėtų **sparčiau privatizuoti** valstybei ir savivaldybėms dar priklausančias įmones bei jų akcijas. Kartu garantuoti ir maksimalų privatizavimo skaidrumą. To siekdami galėtume dažniau naudotis rinkos infrastruktūra, vertybinių popierių birža. Beje, lankydamasis Niujorko biržoje sulaukiau pasiūlymo įtraukti bent vieną Lietuvos kompaniją į šios biržos prekybą. Raginčiau Vyriausybę šiuo pasiūlymu pasinaudoti.

Kartu noriu paremti ir dalies Seimo narių iniciatyvą: į Privatizavimo komisiją kuo greičiau būtina įtraukti opozicinių partijų atstovus. Tai padarytų privatizavimo procesą viešesnį, taigi ir patikimesnį.

Privatizavimas papildo valstybės biudžetą milijardinėmis lėšomis. Labai svarbu, kad šios lėšos būtų skiriamos strateginiams visuomenės raidos tikslams, o ne biudžeto skylėms lopyti. Esu įsitikinęs, kad jomis derėtų finansuoti tik Seimo apsvarstytas ir patvirtintas programas. Viliuosi, kad šiai mano nuomonei pritarsite ir Jūs, gerbiamieji Seimo nariai.

Sėkminga Lietuvos ūkio raida neįmanoma be privačių investicijų

— tiek krašto, tiek ir užsienio. Pastarųjų skatinimas buvo ir lieka vienas svarbiausių mano vykdomos užsienio politikos uždavinių. Šiuo metu šaliai svarbios ir su privatizavimu ateinančios, ir ypač tiesioginės, naujoms įmonėms steigti skirtos investicijos. Jos kuria papildomų darbo vietų, atnaujina mūsų pramonės technologijas, diegia šiuolaikinę vadybą. Nuoširdžiai pritariu Vyriausybės pastangoms palengvinti privačių investicijų kelią, keičiant apmokestinimo principus. Tačiau turiu pastebėti, kad investuotojams rūpi visa šalies ūkio aplinka. O ji, kaip rodo investuotojų apklausa, per metus netapo geresnė.

Man ypač apmaudu, kad dėl verslo santykių skaidrumo stokos, grupinių interesų susikirtimų, biurokratinių kliūčių, ydingos mokesčių sistemos **Lietuva praranda galimus Vakarų investuotojus**. Regis, šie nuostoliai tik didės, jei nepripažinsime ir nesilaikysime demokratiniam pasauliui būdingos verslo etikos.

Manau, kad moderni, korupcijai atspari ūkio politika privalo laikytis verslo ir valdžios atskyrimo nuostatos. Valstybė turėtų vengti subsidijuoti ir privačias, ir valstybines įmones. Valdžia gali ir privalo padėti verslui, mažindama biurokratinės užkardas, sukurdama aiškia, ūkinei veiklai palankią mokesčių sistemą. Turime sudaryti sąlygas žmonėms imtis pačios įvairiausios veiklos — ir tokios, kuri šiandien priskiriama tik valstybei, ir tokios, kurios Lietuvoje ligi šiolei niekas nesiėmė.

Kol kas **paini, netobula Lietuvos mokesčių sistema stabdo verslo plėtrą,** veikiančias įmones verčia patirti nemažų nuostolių. Šias problemas nekart kėliu Vyriausybei, kviesdamas kuo greičiau pereiti nuo esamos mokesčių sistemos lopymo prie kokybiškai naujos sistemos sukūrimo. Šiandien **siūlau jau nuo šių metų pradėti naują tradiciją - svarstant Seime valstybės biudžetą, kartu peržiūrėti ir mokesčių įstatymus.** Peržiūrėti tam, kad pati sistema taptų aiškesnė ir logiškesnė, kad sumažėtų neracionalių mokesčių našta, kad per visus finansinius metus galiotų pastovios mokesčių taisyklės. Lietuvos verslininkas turi būti tikras, kad jo sudaryto ūkinės veiklos pajamų ir išlaidų metinio plano nesugriaus netikėti Vyriausybės nutarimai ar Seimo įstatymai.

Jau prieš kurį laiką pradėjome su Vyriausybe derinti mano darbo grupės pateiktus pasiūlymus, kaip įveikti opiausias mokesčių problemas. Manau, kad verslui palankesnę aplinką šiandien sėkmingiau kurtume, dirbdami kartu ir ieškodami bendrų sprendimų.

Tolesnei Lietuvos ūkio ir valstybės raidai lieka svarbi pernai pradėta **biudžeto reforma.** Sveikintina dabartinio valstybės biudžeto kryptis: finansuoti konkrečias ilgalaikes programas. Remtinios pastangos bent iš dalies derinti valstybės poreikius ir išgales. Vis dėlto biudžetą projektuojant, regis, remtasi perdėm optimistinėmis ūkio plėtros prognozėmis. Liko realiai neįvertintos Rusijos krizės pasėkmės.

Be to, **valstybei dar nepavyko argumentuotai atsakyti į klausimą: kam, kokiems visuomenės uždaviniams spręsti galime ir turime panaudoti iš piliečių mokesčių gautas lėšas? Iš esmės nesvarstyta, kokias valstybės funkcijas privalo šiandien finansuoti biudžetas.** Manau, kad šie klausimai, itin svarbūs bendrajai valstybės modernizavimo politikai, sulauks Jūsų, gerbiamieji Seimo nariai, reikiamo dėmesio bei argumentuoto atsakymo.

*V*is labiau pastebima, vis skaudesnė dabarties problema — **netolygi krašto ūkinė ir socialinė plėtra.** Vis aštresni tampa regioniniai ir socialiniai gyvenimo skirtumai. Taip, šalyje gyvenimas gerėja, bet gerėja ne visiems. Ar galime šiandien aiškiai pasakyti, **koks likimas laukia Lietuvos kaimo?** Ilgai buvęs tvirta tautos gyvenimo atrama, mūsų **kaimas šiandien pats laukia neatidėliotino valstybės dėmesio.** Nepaisant ligšiolinių valdžios pastangų palengvinti kaimo žmonių dalį, jų gyvenimas netapo šviesesnis. Tad **tenka peržiūrėti dabartinę žemės ūkio politiką. Manau, kad Vyriausybė kuo greičiau privalo ją išplėsti iki kompleksinės kaimo gaivinimo strategijos.**

Rimtos dabartinio kaimo bėdos: merdinti žemės rinka, neefektyvus valstybinis ūkio reguliavimas, nepalankios sąlygos su žeme nesusijusiam verslui plėtoti. Šalia — moralinis kaimo žmonių nuovargis, pasitikėjimo savo ateitimi stoka. Šiuo metu žemę dirba per 20 nuošimčių Lietuvos gyventojų. Akivaizdu, kad ateityje tiek žmonių iš žemės ūkio išsilaikyti negalės. Tad **būtinios dabartinės kaimo politikos dalys — švietimas ir su žeme nesusijusių verslų plėtotė.** Kaimo jaunimui valstybė turėtų suteikti kokybišką bendrąjį išsilavinimą, galimybę siekti aukštojo mokslo, įsigyti kuo įvairesnių profesijų.

Lygia greta reikia rūpintis paties žemės ūkio pertvarka. Dabar vykstantis **žemės gražinimas tėra tikrosios žemės reformos prielaida. Pačią reformą derėtų sieti su žemės rinkos atgaivinimu, sąlygų didesniems ūkiams atsirasti kūrimu.** Žmogus privalo turėti galimybę išsinuomoti ar nusipirkti žemės. Taip pat manau, kad jau laikas svarstyti, ar nereikėtų suteikti teisę žemės ūkio paskirties žemę įsigyti juridiniams asmenims, supaprastinti ir atpiginti žemės paskirties keitimo procedūras. Siūlau jau šiais metais **leisti savivaldybėms disponuoti ne žemės ūkio paskirties žeme.** Šitaip gerokai sumažintume biurokratinių kliūčių žmonėms, norintiems įsigyti ar išsinuomoti žemės.

Pamažu reikia atsisakyti visaapimančio valstybinio žemės ūkio reguliavimo. Menką jo efektyvumą liudija didžiuliai perdirbimo įmonių įsiskolinimai žemdirbiams, bankrutuoti verčiamos pačios įmonės. Tiesiogiai nustatinėdama kainas, valstybė nepajėgi išspręsti žemdirbių problemų. Blaiviai žvelgdami į ateitį, jau dabar turėtume ruoštis tarptautinei konkurencijai.

Gyvename nebe uždaroje ūkinėje erdvėje. Mūsų vidaus rinkas esmingai įtakoja kaimyninių kraštų ir viso pasaulio rinkos. Tad norėdami sudaryti palankesnes sąlygas prekybai žemės ūkio produktais, turėtume paspartinti derybas dėl Lietuvos įstojimo į Pasaulio prekybos organizaciją, siekti dvišalių ir daugiašalių laisvosios prekybos sutarčių. O **tiesioginį kainų reguliavimą būtų prasminga pakeisti kaimo žmonių pajamų palaikymo politika.**

*N*uo sėkmingos ūkio plėtros didžia dalimi priklauso **socialinis Lietuvos žmonių saugumas**. Tad dabartinės socialinės ir ūkio programos turėtų darniai siekti bendrų tikslų, glaudžiai sąveikaudamos ir viena kitą papildydamos. Mūsų, politikų, pareiga — užtikrinti valstybės globą žmonėms, negalintiems savimi pasirūpinti. Bet sveikam ir darbingo amžiaus žmogui geriausia parama — darbas. Beje, kaip rodo visuomenės apklausos, darbas bei darbo vietos tampa viena opiausių Lietuvos žmonių problemų. **Tad manau, kad naujų darbo vietų kūrimo skatinimą Vyriausybė turi laikyti strateginiu socialinės plėtros uždaviniu**. Sėkmingai jį spręsti įmanoma tik pasikliaujant privačiu sektoriumi, sudarius sąlygas jo plėtotei. Šiandien valdžia nebeturi darbo vietų kūrimo monopolio. Privačioje srityje dirba per 70 nuošimčių Lietuvos gyventojų. Tad ilgalaikis valdžios vaidmuo, sudarant sąlygas naujoms darbo vietoms kurti yra ypač svarbus.

Pasak oficialių duomenų, šiandien skursta beveik 17 nuošimčių Lietuvos gyventojų. Vienos pagrindinių skurdo priežasčių — nedarbas ir menkas žmonių išsilavinimas.

Tad su naujų darbo vietų kūrimu, profesinio mokymosi galimybių išplėtimu sieju ir nacionalinę **skurdo įveikimo programą**. Jai parengti sudariau specialų valstybės pareigūnų ir visuomenės atstovų komitetą. Tikiuosi, kad jis sugebės dar šiemet pasiūlyti kompleksinį skurdo mažinimo priemonių planą.

Šiandien reikia **tobulinti ir pačią socialinės paramos sistemą**. Būtina ją efektyviau administruoti ir finansuoti. Ši sistema turėtų pasiekti kiekvieną globotiną žmogų, bet nešvaistyti lėšų tiems, kuriems parama nėra būtina. Socialinės paramos srityje derėtų išplėsti savivaldybių galias ir atsakomybę, iš esmės padidinti socialinių darbuotojų vaidmenį.

Manau, kad kur kas daugiau dėmesio valstybė šiandien turėtų skirti jaunimo socialiniams klausimams, itin skaudžioms vaiko teisių apsaugos problemoms. Kviesčiau Vyriausybę sparčiau įgyvendinti jaunų šeimų būsto kreditavimo programą. Būtų prasminga ateityje padidinti ir jaunimo studijoms skirtų stipendijų fondus. **Mes, politikai, šiandien turime mažinti jaunų žmonių nihilizmą, stiprinti jų pasitikėjimą savo pačių ir valstybės ateitimi.**

Nemažų rūpesčių šiandien kelia esama **socialinio draudimo sistema**, sunkiai suduriamas **„Sodros“ biudžetas**. Esu tikras, kad ateity ir ilgalaikio socialinio draudimo srityje drąsiau reikšis privati iniciatyva, susikurs patikima privačių pensijų fondų sistema, kuri papildys esamą valstybės draudimą.

Tačiau šiuo metu ir Seimui, ir Vyriausybei siūlyčiau **išvengti nevykdomų socialinių deklaracijų politikos. „Sodros“ išlaidas galime didinti tik įsitikinę jos pajamų tikrumu.** Manau, kad ir Lietuvos piliečiai labiau laukia realių, bet laiku įvykdomų „Sodros“ įsipareigojimų, nei tikrovę ignoruojančių valdžios pažadų.

Kita vertus, privalu nuolat rūpintis valstybinio socialinio draudimo administravimu, jo efektyvumu. Vargu ar pagrįstas buvo sprendimas nedideliame krašte kurti dvi visiškai atskiras - socialinio ir sveikatos draudimo - sistemas. Regis, būtume sutaupę nemažai mokesčių mokėtojų lėšų, jei ligonių kasas būtume steigę kaip savarankiškus „Sodros“ padalinius.

Pati sveikatos apsaugos reforma šiandien turėtų neprarasti nei spartos, nei, svarbiausia, nuoseklios orientacijos į žmonių poreikius. Sunku suprasti ir pateisinti tas sistemos permainas, kurios apsunkina ligonių dalį.

Norėtusi, kad Lietuvos sveikatos apsaugos sistema kuo greičiau įgytų šiuolaikiniam kraštui būdingų bruožų. Kad pirminis dėmesys būtų skiriamas ligų profilaktikai. Kad draudos medicina realiai veiktų. Kad į nacionalinę sveikatos apsaugos sistemą lygiomis teisėmis būtų įtraukta privati medicina. Tik tokiu atveju Lietuvos piliečiai turės tikrą medicinos paslaugų pasirinkimo laisvę, o ne jos regimybę. Tik sąžininga konkurencija gali užtikrinti sistemos tobulėjimą ir jos teikiamų paslaugų kokybę. Jūs, gerbiamieji Seimo nariai, pernai patvirtinote svarbų dokumentą — Lietuvos Respublikos Sveikatos programą 1998–2010 metams. Turiu vilties, kad ši programa, realiai įgyvendinta, gerokai padidins Lietuvos žmonių sveikatos išsaugojimo galimybes.

*V*alstybės modernizavimo darbus šiandien turėtų lydėti plati visuomenės modernizavimo, piliečių tautos kūrimo programa. ūvietimo reformai ioje programoje skirtinas esminis vaidmuo. **Laikas mūsų valstybei iškelti švietimą kaip aukščiausią nacionalinį prioritetą.** Ir šią nuostatą pagrįsti konkrečiais darbais, o ne vien rinkimų deklaracijomis. Švietimas - šiuolaikinės lietuvių tautos kūrimosi būdas. Daug prarasime kaip piliečių bendruomenė, jei juo išmintingai nepasinaudosime. Atidėdami švietimo darbus „geresnei ateičiai“, ją atitoliname.

Sparčiai kintančiame šiandienos pasaulyje išsilavinimas tampa esmine kiekvieno Lietuvos žmogaus saugios rytdienos, jo gyvenimo sėkmės sąlyga. Drauge — ir valstybės saugumo, tautos kultūrinės bei ūkinės galios prielaida. Kaip rodo dabartiniai Lietuvos visuomenės tyrimai, nuo išsilavinimo priklauso žmonių gerovė, teisėtvarkos būklė, piliečių sveikata ir net gyvenimo trukmė — bendra visuomenės gyvenimo kokybė. Tad valstybė privalo atsigręžti į mokyklą kaip į savo ateities garantą.

Šiandien jaučiuosi kaltas, kad, priimant šių metų valstybės biudžetą, nepajėgiau įtikinti Jūsų, gerbiamieji Seimo nariai, atsižvelgti į realius švietimo poreikius. Jau kyla rimtų abejonių, ar neteks šį rudenį dėl lėšų stokos priimti kur kas mažiau moksleivių į profesines ir aukštesniąsias mokyklas — palikti tūkstančius jaunuolių gatvėje. Tad tikiuosi, kad neužmiršime Lietuvos mokyklos rūpesčių koreguodami šiųmetinį ir rengdami kitų metų valstybės biudžeto įstatymą. Sveikinu Vyriausybės pastangas didinti mokytojų darbo užmokestį. Bet vien tuo negalima apsiriboti.

Lankydamasis alies mokyklose, bendraudamas su mokytojais ir mokiniais, nuolat išgirstu skaudžių klausimų. Mokiniai teiraujasi, kada mokysis šiuolaikinėmis sąlygomis, kada Lietuvos mokykla įstengs juos parengti sudėtingam dabarties gyvenimui, kada universitetuose galės studijuoti nepasiturinčių šeimų jaunimas. Rytų Lietuvos mokinių tėvai laiškuose klausia, ar dar ilgai jų vaikams teks kasryt į lietuvišką mokyklėlę eiti ilgus kilometrus pėsčiomis, kada jų mokyklas pasieks nauji vadovėliai, ar gaus vaikai mokykloje pietus, jei šeima nepajėgia už juos sumokėti. Manau, kad šiandien turime numatyti reikiamų lėšų ir ugdymui atnaujinti, ir socialinėms mokymosi sąlygoms sudaryti.

Valstybei turėtų kelti didelį nerimą nesimokantys, pagrindinės ir vidurinės mokyklos nebaigę vaikai, dėl materialinių priežasčių studijuoti neišgalintis gabus jaunimas. Nesuteikdami tinkamų mokymosi sąlygų, jau dabar griauame jų ateitį. Mažiname savo vaikų gyvenimo saugumą, nepajėgdami užtikrinti deramos švietimo kokybės. Tad **valstybės investicijos į naujas mokymosi priemones: vadovėlius, kompiuterius, į mokytojų darbo atnaujinimą, į pačių mokyklų ir universitetų rekonstrukciją, pagaliau — į nepasiturinčių mokinių maitinimą šiandien gyvybiškai būtinos.** Jų pagrįstai laukia vaikų ateitimi susirūpinusios Lietuvos šeimos, mokslo siekiantis mūsų jaunimas.

Kita vertus, valstybė turėtų sudaryti palankesnes sąlygas privačiai iniciatyvai švietime reikštis. Kol kas privačių mokyklų steigimo imasi tik pavieniai entuziastai, tačiau nesulaukia rimtesnio nei savivaldybių, nei Vyriausybės dėmesio. O dažnu atveju — susiduria su dirbtinomis biurokratinėmis kliūtėmis. Ar nėra keista, kad per dešimtį nepriklausomybės metų Lietuvoje neišaugo nė viena privati aukštoji mokykla?

Sėkmingai švietimo raidai reikia ilgalaikės strategijos. Jai parengti ių metų pradžioje sudariau darbo grupę — iš švietimo ekspertų ir įvairių partijų žmonių. Manau, kad dėl Lietuvos mokyklos vizijos šiaudien turėtų susitarti politinės partijos, valstybės institucijos ir visuomenė. Tokia vizija leistų visuomenei suprasti švietimo reformą ne kaip nuolatinį grėsmės šaltinį, bet kaip būtiną jos saugumo garantą. Seimo patvirtinta nacionalinė švietimo plėtotės strategija numatytų ir konkrečių darbų seką bei būtinas lėšas šiems darbams atlikti. Šitaip būtų užtikrinta kryptinga ir nuosekli Lietuvos mokyklos kaita.

Kultūrai bei mokslui šiandien, tarp kitų uždavinių, tenka svarbi priedermė— padėti bręsti šiuolaikinei Lietuvos visuomenės tapatybei. Tad dabartinė šių sričių politika turėtų įveikti sovietmečiui būdingą uždarumą, tapti integralia bendrosios valstybės politikos dalimi. Lietuvai **reikia aiškių, dabartinę visuomenės raidą atitinkančių kultūros ir mokslo plėtotės prioritetų.** Reikia efektyvių kultūros ir mokslo kūrybą skatinančių priemonių.

Mūsų mokslas dar nepakankamai jautriai reaguoja į krašto socialinius ir ūkio poreikius. Didžia dalimi finansuojamas iš valstybės biudžeto, jis stokoja organiško ryšio su ūkine ir visuomenine Lietuvos raida. Šiuolaikinei politikai vis nepavyksta įveikti nomenklatūrinės mokslo tvarkymo inercijos, „dvaro kultūrai“ būdingų valstybės ir meno santykių.

Turime talentingų, pasaulyje pripažintų mokslininkų ir menininkų. Jų kūryba laisvės metais subrandino puikių vaisių. Tačiau nemažai daliai valstybinių mokslo ir kultūros institucijų nūdien stinga intelektualinės bei meninės gyvybės.

Manau, kad jų atsinaujinimą paskatintų finansavimo principų kaita: nuosekliau įdiegtas mokslo ir meno kūrybinių programų finansavimo modelis, kryptinga jaunųjų mokslininkų ugdymo strategija. Reikia ieškoti būdų, kaip mūsų universitetus sustiprinti jaunų, užsienyje išsilavinusių mokslininkų pajėgomis. Ir dar viena detalė: ar nebūtų prasminga pamažu nuo kelių šimtų menininkams ir mokslininkams teikiamų valstybės stipendijų pereiti prie honorarų fondų? Jais disponuodami kultūros bei mokslo leidiniai, muziejai, teatrai, koncertinės institucijos, galėtų skatinti ir tiesiogiai remti mokslinę bei meninę kūrybą.

Manau, kad dera peržiūrėti šiandieninės kultūros politikos prioritetus. Jos dėmesio centre turėtų rasti tolygi kultūros sklaida, kultūros vertybių prieinamumas. Reikėtų ieškoti būdų, kaip svarbesnį kultūrinį vaidmenį galėtų įgyti žiniasklaida. Kur kas daugiau dėmesio privalėtų sulaukti vaikų kultūra.

Didėjant regionų kultūrinės raidos skirtumams, bibliotekoms ir muziejams reikėtų suteikti kuo platesnę švietėjišką bei informacinę paskirtį. Manau, kad Vyriausybė šiandien turėtų imtis **nacionalinės bibliotekų atnaujinimo programos. Šią programą regiu kaip svarbią didesnio projekto - Lietuvos informacinės visuomenės kūrimo - dalį.**

Rimta dabartinės kultūros politikos spraga - didžiulis skirtumas tarp leidyklų leidžiamų, dažnu atveju valstybės remiamų, knygų gausos ir skurdžių provincijos bibliotekų lentynų. Lietuvos bibliotekas būtina paversti šiuolaikiniais informacijos centrais — atviros, informacinės visuomenės raidos katalizatoriais.

Dabartinė Lietuvos kultūros ir mokslo politika, rūpindamasi bendrąja visuomenės gyvenimo plėtote, neturėtų užmiršti strateginės svarbos uždavinio: jos pareiga — **padėti augti ir bręsti naujam šalis intelektualų kartai**. Kartai, gebančiai įsipareigoti tautos kultūrai ir drauge atsakingai svarstyti bendrus Europos bei pasaulio raidos klausimus. Kartai, pajėgiančiai kurti modernias, pasauliui atviras lietuviškas formas.

*S*mintinga, tausojanti krašto plėtra šiandien įmanoma tik derinant ūkinę, socialinę bei aplinkosauginę Lietuvos raidą, ieškant šių sričių raidos balanso. Manau, kad tokią plėtrą pagrįs ir įteisins šiuo metu rengiamas šalies kraštotvarkos Bendrasis planas. Žinoma, jei nežlugdys privačios iniciatyvos raiškos.

Šio plano laikydamiesi, turėtume išvengti nepagrįstų ir gamtai žalingų projektų, naujų oro uostų ar tiltų per marias braižymo. Esame trapios, lengvai pažeidžiamos gamtos šalys. Tad kraštotvarkai niekad neturėtų pristigti politikų ir visuomenės dėmesio.

*M*ūsų kuriama moderni Lietuva privalo turėti saugios ateities perspektyvą. Šiandien ją duoti gali tik nuosekli **integracija į euroatlantines gynybos struktūras**. Todėl turime stiprinti nacionalines gynybos pajėgas ir deramai pasirengti narystei NATO — Šiaurės Atlanto Aljansą suprasdami kaip demokratijos vertybių garantą. Pernai Jūs, gerbiamieji Seimo nariai, priėmėte Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymą. Valstybės gynimo taryba patvirtino ilgalaikes valstybės saugumo stiprinimo programas. Šie dokumentai bei padidintas krašto apsaugos finansavimas sudaro reikiamas prielaidas **pertvarkyti Lietuvos karines pajėgas pagal NATO standartus**. Svarbu, kad būtini pertvarkos darbai būtų nuoseklūs ir kryptingi. Kad nemažos lėšos būtų naudojamos racionaliai ir ūkiškai.

Svarbiausias dabarties uždavinys — atnaujinti kariuomenės infrastruktūrą taip, kad Lietuvos piliečiui karinė tarnyba taptų išties garbinga pareiga. To nepasieksime nepakeitę bendrosios kariuomenės kultūros, karių ugdymo filosofijos. **Lietuvos karys privalo būti rengiamas kaip demokratinės valstybės pilietis**. Bendras karių gyvenimas turėtų stiprinti solidarumo jausmą, ugdyti bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžius.

Manau, kad **auklėjamasis kariuomenės vaidmuo**, kaip ir prieškarui, šiuo metu yra ypač aktualus. Ligšiol kariuomenės išvengia pasiturinčių ir socialiai įtakingesnių šeimų vaikai. Tad šiandien apie 70 nuošimčių visų privalomosios tarnybos karių neturi vidurinio išsilavinimo. **Taigi būtų prasminga ir socialiniu požiūriu teisinga karinį jaunimo rengimą derinti su jų bendruoju ugdymu**. Platesnis karių lavinimas yra įmanomas esant didesniai krašto apsaugos finansavimui.

Todėl prašyčiau krašto apsaugos bei švietimo ir mokslo ministrų bendromis pastangomis **parengti papildomo karių lavinimo programas**. Manau, kad jos turėtų numatyti anglų ir gimtosios kalbos, kompiuterinio raštingumo, etikos bei pilietinės visuomenės pagrindų mokymą.

Kartu būtina parengti ir įdiegti NATO šalių reikalavimus atitinkančias kareivių ir karininkų mokymo programas, patvirtinti Valstybės saugumo ir gynybos strategijas, mobilizacinio rezervo programą. Ir be abejo — sustiprinti kariuomenės kovinę galią.

Dalyvaudama tarptautinėse taikos palaikymo misijose, steigdama bendrus karinius junginius su savo kaimynais, Lietuva šiandien kuria bendrą Europos saugumą. Manau, kad ir tolesnis mūsų kelias didžia dalimi priklausys nuo Lietuvos gebėjimo būti savarankiška, bet kartu atsakinga ir solidaria tarptautinės bendrijos nare.

Gyvename besivienijančioje Europoje, besivienijančiame pasaulyje. Pasaulyje, kuris savitarpio priklausomybę suvokia kaip išlikimo sąlygą. Tad **Lietuvos savarankiškumas dvidešimt pirmajame amžiuje įmanomas tik aktyviai dalyvaujant bendros ateities kūrime. Integruodamiesi į euroatlantines struktūras, ne apribojame, bet išplečiame savo pasirinkimo laisvę. Diegdami Europos Sąjungos standartus stipriname demokratinės valstybės ir pilietinės visuomenės pagrindus.** Kita vertus, savo pačių labai turėtume siekti kuo greičiau įsijungti į bendro sambūvio taisyklės nustatančių valstybių ratą. Vėluodamiesi turėsime priimti vis daugiau standartų, kurių patys nekūrėme.

Tokiomis nuostatomis stengiuosi grįsti **Lietuvos užsienio politiką**. Šioje srityje nuosekliai tęsiu pradėtus darbus. Ir toliau plėtojami geri santykiai su kaimynais, kryptingai integruojamasi į euroatlantinę erdvę. Tiesa, pernykščiai mūsų žingsniai į Vakarų struktūras nebuvo tokie sėkmingi, kaip tikėjomės. Bet vidines reformas išgyvenančios Europos Sąjungos reiklumas padėjo ir Lietuvai realiau suvokti savo padėtį. **Tapo akivaizdu, kad pagrindinis kliuvinys mūsų kelyje - ne statistinių duomenų ar informacijos apie Lietuvą stoka, ne „Lietuvos įvaizdis“, bet per lėta ir nenuosekli mūsų valstybės reformų eiga. Į būtinybę spartinti vidaus reformas šių metų pranešime ir stengiausi atkreipti dėmesį.**

Gerbiamieji Seimo nariai, tolesnį valstybės gyvenimo atnaujinimą, socialines bei ūkines krašto reformas tiesiogiai sieju su **konstruktyviu pagrindinių valstybės institucijų bendradarbiavimu**, pasitikėjimu bei žodžio laikymusi pagrįstomis šio bendradarbiavimo tradicijomis. Jas turime kurti ne kovodami dėl įtakos sričių, ne žaisdami jėgos žaidimus, bet remdamiesi aiškiais bendro darbo principais. Demokratijos labai saugodami ir nuosekliai gindami pagrindinių valdžios institucijų savarankumą.

Kartu esu įsitikinęs, kad Lietuvos valstybę atnaujinti gali tik nauja politika — atvira, dialogi ka, patikima. Ji galima tik tuomet, kai politinės partijos, pozicija ir opozicija, šnekės racionalių argumentų, o ne emocingų deklaracijų kalba. Kai jos ims geriau įsiklausyti į viena kitai pateikiamus argumentus bei visuomenės nuomonę. Mūsų politika taps labiau patikima, labiau piliečiams suprantama, jei tautos įgalioti atstovai bei jų skirti valdžios pareigūnai viešai kels, svarstys ir spręs strateginius visuomenės raidos klausimus, jei gebės be užuolankų atsakyti į visuomenei opias bendro gyvenimo problemas.

Gerbiamieji Seimo nariai, mums dar likę dveji bendro darbo metai. Norėčiau, kad juos lydėtų ne smulkūs kivirčiai, bet **Sajūdžio metų sutarimas, grįstas tolerancija ir pažiūrų įvairove, bei drąsi politinė kūryba**. Esu įsitikinęs, kad to iš politikų šiandien laukia Lietuvos piliečių dauguma. To reikia ir mums iškilusiems nelengviems valstybės kūrimo uždaviniams įveikti. Jų akivaizdoje turėtume prisiminti Vinco Kudirkos prieš šimtmetį lietuvių inteligentams išsakytą parabolę apie mažus kaimo vaikus: „jie kartais, susidėję keli, pradeda statyti trobą: prie darbo imasi karštai ir linksmi, net jų akutės žiba, neša pagalėlius ir, kraujant skersai vieną ant kito, išveda sienas. Tegul tik katro pagalėlis bus atmestu, ar tai kad per trumpas, ar per kreivas, tuojaus vaikutis susiraukia, pradeda verkti ir supykęs ant galo išgriauja visą darbą, tarydamas: tai nei man, nei jums!“

Būdamas valstybės vadovas, jaučiu pareigą saugoti ir stiprinti kūrybingą visuomenės santarvę, skatinti pilietinę solidarios Lietuvos brandą.

Konstitucija uždeda ant Prezidento pečių ypač didelę moralinės ir politinės atsakomybės našta, duodama tik ribotas galias šiai atsakomybei pateisinti. Vis dėlto Prezidentui suteiktos valstybės vadovo pareigos. Jis — vienintelis visų šalies piliečių renkamas pareigūnas. **Pagrindinis Prezidento moralinės ir politinės įtakos šaltinis yra žmonės. Jų pasitikėjimas bei palaikymas.**

Tad siekiau ir sieksiu atstovauti ne atskirų politinių partijų ar ūkinių grupuočių, bet visų piliečių interesams. Neturėdamas tiesos monopolio ir į jį nepretenduodamas, turiu svarbią priedermę - skatinti Lietuvos politikų bei valdžios institucijų dialogą, kelti ir ginti jame bendrus pilietinės visuomenės bei demokratinės valstybės reikalus.

erbiemieji Seimo nariai, kviečiu - atvirai keiskimės skirtingomis nuomonėmis, diskutuokime. Bet dėl esminių tautos gyvenimo dalykų. O atradę sprendimus, sąžiningai juos įgyvendinkime žmonių gerovei ir valstybės labui.

Lai šiandieninius mūsų žingsnius stiprina prieš šešetą metų ištarti viltingi šviesaus atminimo Stasio Lozoraičio žodžiai: „Mes esame stiprūs, gabūs, tik turime sukaupti savo valią, atsikratyti nusiminimo, stagnacijos, turime pasitikėti savimi, savo jėgomis, įžiebtį savyje džiaugsmo, tikėjimo, vilties ir meilės kibirkštėlę. Žinoti, ko norime ir eiti pirmyn, į ateitį. Minutė, kai mes nieko nedarome — nepaprastai pavojinga minutė. Pasaulis keičiasi sparčiai. Turime ir mes keistis, kad keistųsi Lietuva.“

Metinio pranešimo elektroninio varianto adresas:

<http://www.president.lt>